

deaineistoksi. Väitöskirjassaan Kananen käy keskustelua aiemman tutkimuksen kanssa pääosin asianmukaisesti. Joissakin kohdin täyteen ahdetuista lähdeviitteistä asiasisältöä olisi voinut siirtää korpus tekstiin. Samoin muutama suorien lainausten lähdeviite puuttuu. Vaikka uusin Karjala-tutkimus pääosin puuttuu lähdeluettelosta, Kananen omaa riittävän lukeneisuuden ja kykenee osoittamaan oppineisuutensa väitöskirjaan vaadittavalla tavalla. Tutkielmaan on kuitenkin jäänyt valitettavan paljon kielellisesti vaikealukuisia kappaleita ja oikoluvun puutteesta johtuvia kielioppivirheitä, jopa virheellisiä lukuja (esimerkiksi liite 2, s. 310).

Esittämästäni kritiikistä huolimatta pidän Kananen tutkimusta uutena avauksena ortodoksisen siirtoväen sopeutumiseen uusille asuinsijoille. Vaikka tutkimustehtävän tiivistämisessä olisi toivomista, Kananen onnistuu vastaamaan tutkimuskysymyksiinsä ja tuottamaan uutta tietoa erityisesti ortodoksisen siirtoväen ja paikallisten kohtaamisesta. Naureskelua, pilkkaa ja virallisia kontrollikeinoja käyttäen luterilaisen paikallisyhteisön ja suomalaisen enemmistöväestön arvot, normit ja tavat siirrettiin ortodoksiselle siirtoväelle. Hajallaan eläneisiin ortodokseihin lyötiin monenlaisia leimoja. Osa niistä oli yhteiskunnallistaloudellisia ("tyhjistä saivat korvaukset"), osa moraalisia ("taikauskoi- sia, tuhlaavaisia, likaisia") tai etnistä poikkeavuutta kuvastavia ("karjalaisuus, ortodoksisuus, kieli, kulttuuri"). Myös kehollisia leimoja ("likaisuus", "epäpuhtaus") esiintyi. Toivottavasti Kananen jatkaa tutkimustaan väitöskirjan aiheen parissa, sillä kokonais selvitys toisen polven siirtokarjalaisista on vielä tekemättä.

**TAPIO HÄMYNEN
PROF., JOENSUU**

ULLA JOKELA
Diakoniatyön paikka ihmisen arjessa. Diss. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 34. Helsinki 2011. 233 s. Elektronisena julkaisuna: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-148-9>.

Valtiotieteen maisteri Ulla Jokela tarkastelee sosiaalityön väitöskirjassaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyötä. Tutkimuksen kohteena ovat asiakkaan kokemukset diakoniatyöstä. Niitä Jokela lähestyy Dorothy Smithin kehittämän institutionaalisen etnografian lähtökohdista. Tutkimus kohdistuu asiakkaan näkökulmaan ja pyrkii hahmottamaan diakoniatyön paikkaa asiakkaiden arjessa tarkastelemalla arjen kokemusten kautta niissä piileviä hallinnan käytäntöjä, jotka sitovat ihmiset ja organisaatiot toisiinsa. Diakoniatyö hahmottuu vaihtosuhteena, jota tarkastellaan erityisesti vallan näkökulmasta. Tutkija määrittelee aineistonsa perusteella tärkeimmiksi hallinnan suhteiksi vaihtosuhteen nöyryyttävyuden ja sattumanvaraisuuden, hengellisen arvottomuksen ruumiillista korkeammalle sekä diakoniatyön virallista sosiaalityötä paikkaavan ja jatkavan roolin. Diakoniatyö hahmottuu asiakkaan näkökulmasta myös kunnioittavan kohtaamisen paikkana sekä asiakkaiden puolestapuhujana. Jokela on asettanut pyrkimykseen tuottaa "toista tietoa", tietoa toisenlaisesta näkökulmasta.

Tutkija on perehtynyt hyvin aihealueensa kannalta keskeiseen sosiaalityön sekä kotimaiseen etä kansainväliseen kirjallisuuteen. Myös diakoniatutkimus rakentuu osaksi viitekehystä. Jokela erotelee diakonian tutkimuksen ja diakoniatyön tutkimuksen, mikä on selvittävä jako. Hän hyödyntää lähinnä diakoniatyön tutkimukseen liittyvää kirjallisuutta ja hallitseekin kattavasti olemassa olevan kotimainen dia-

koniatyön tutkimuskirjallisuuden. Kansainvälisestä diakoniatyön tutkimuksesta on viitattu joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta lähinnä pohjoismaiseen kirjallisuuteen, mikä lienee perusteltua järjestelmien samankaltaisuuden vuoksi.

Yhteiskuntatieteilijöiden piirissä kiinnostus diakoniatyön tutkimukseen on ollut vähäistä ja erityisesti asiakkaan näkökulman tutkijana Jokela onkin yksi tienraivaajista. Tois- taiseksi diakonian tutkimusta on tehty ensisijaisesti teologian alalla siitä huolimatta, että diakoniatyöllä on paljon yhtymäkohtia myös sosiaalityön kanssa. Tutkimuksessa korostuu selkeästi myös diakonian erityisyys, joka syntyy muun muassa sen spiritualiteetista. Tutkijan oma työkokemus diakoniatyöstä näytetään tässä tutkimuksessa etuna. Tutkija on pystynyt hyödyntämään sitä monessa suhteessa tiedostaen kuitenkin oman positionsa merkityksen tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa.

Tutkimuksen ansioksi voidaan lukea myös kohteen selkeä rajaus, mikä on ollut välttämätöntäkin diakonian moniulotteisuuden vuoksi: tämä tutkimus kohdentuu diakonian ammatillisen asiakastyöhön ja tarkastelee sitä erityisesti asiakkaan näkökulmasta. Tutkimuksensa avulla Jokela on pyrkinyt selvittämään niitä yhteiskunnallisia prosesseja, suhteita ja käytäntöjä, jotka järjestävät diakoniatyön asiakastyössä mukana olevien ihmisten kokemuksia arjen lähtökohdasta käsin. Tavoitteena on diakoniatyön asiakasprosessin avaaminen ja sen näkyväksi tekeminen niin asiakkaan kuin työntekijänkin arjen näkökulmasta. Tavoitteena on ollut tehdä näkyväksi ja selvittää, ei niinkään selittää. Tutkija käyttää ahkerasti "taakse menemisen" metaforaa; hänellä on ollut pyrkimys löytää jotakin, mikä ei ole ensi silmäyksellä näkyvissä.

Jokelan lähtökohtana on diakonian asiakkaiden kokemusten tutkiminen. Tutkimustehtävän yhteydessä puhutaan myös merkityksistä,

joskin hieman epäselväksi jää, mitä tutkijalle tarkoittaa merkitysten tutkiminen tässä yhteydessä. Tutkimustehtäväksi tekijä määrittelee sen tarkastelun, mitkä ovat asiakkaan kokemukset diakoniatyön merkityksistä. Tätä pääkysymystä täsmentävät kysymykset siitä, kuinka diakoniatyön asiakastyö muotoutuu ja millaisia hallinnan käytäntöjä siinä ilmenee.

Tutkimuksen fokuosoitumista ohjaa se, mikä tutkijaa alkaa aineistossa vaivata ja mitä hän pyrkii analysissään selvittämään. Jokelalle tällainen asia on valta, joka on yksi tutkimuksen keskeisiä käsitteitä. Tutkimusta ohjaa lähtökohtaisesti melko kriittinen suhde käytäntöihin. Tutkimuksen avulla on haluttu tehdä näkyviksi valtaan liittyviä alistamisen ja nöyryyttämisen käytäntöjä. Tutkimuksen tulokulmaksi määrittyy asiakkaan näkökulma, jota tutkija kutsuu toimintapaikaksi. Tämän hän toteaa olevan myös poliittinen valinta. Tutkimuksen taustalla on julki lausuttu pyrkimys nostaa esille asiakkaan kokemus ja ääni sekä näiden avulla lähestyä kokemusta organisoivia yhteiskunnallisia suhteita, jotka tulevat esille erilaisissa hallinnan käytännöissä.

Tutkimuksen teoreettis-metodologiseksi lähestymistavaksi valitun institutionaalinen etnografian avulla tarkastellaan ihmisten arjen kokemuksia niiden yhteiskunnallisessa kontekstissa. Jokela asemoi tutkimuksensa niin sanotun uuden etnografian tutkimustraditioon, jossa tarkastellaan sitä, miten eri osapuolet tuottavat todellisuutta sosiaalisissa ympäristöissään, erityisesti institutionaalisissa ympäristöissä. Tutkimus sitoutuu erityisesti Dorothy Smithin tapaan hahmottaa institutionaalista etnografiaa. Se on saanut vaikutteita feminismistä, symbolisesta interaktionismista, fenomenologiasta, etnometodologiasista sekä marxismista. Smithiläisessä etnografiassa keskeistä on ihmisten kokemusten taustalla olevien institutionaalisten suhteiden tarkastelu. Tutkija olisi voinut reflektoida lähes-

tymistävän poliittisia juuria laajemmin, mutta muuten tutkimusprosessin aikana lopullisen muotonsa saaneet teoreettis-metodologiset ratkaisut ovat riittävästi perusteltuja ja osoittavat tutkijan rohkeutta ja innovatiivisuutta.

Tutkimuksen tausta-aineistona on diakoniatyöntekijöille tehty kysely, mikä vähäisestä vastausaktiivisuudesta huolimatta toimii hyvin taustoituksen apuvälineenä ja avaa tutkimuksen aihepiiriä. Varsinaisen tutkimusaineisto koostuu havainnoinneista (36 asiakastilannetta), haastatteluista (30 asiakasta, 5 diakoniatyöntekijää) sekä erilaisista tarkemmin määrittelemättömistä dokumenteista. Tutkimusaineistoa on riittävästi ja se on monipuolista. Mahdollisuudet syvälliseen ilmiön tarkasteluun ovat siis olemassa. Jokela myös hyödyntää nämä mahdollisuudet ja tarkastelee mielenkiintoisella tavalla asiakkaiden kokemuksia diakoniatyöstä sekä kokemusten taustalla olevia yhteiskunnallisia suhteita.

Yhteiskunnallisten suhteiden käsitteen avulla Jokela analysoi asiakkaan kokemusta diakoniatyön arjesta menossa olevan toiminnan kulun järjestyksenä tarkastellen käytännössä asiakasprosessin eri vaiheita. Aineiston analyysissa liikkeelle lähtö tapahtuu tutkimusorientaatioista nousevista käsitteistä: kokemus, ongelmallinen, tulokulma, yhteiskunnallisen suhteet ja hallinnan suhteet. Yhteiskunnallisten suhteiden tarkastelua on ohjannut erityisesti kiinnostus ja rajaus valtaan. Analyysin edetessä keskeiseksi näkökulmaksi nousee diakoniatyön tarkastelu vaihtosuhteena. Tutkimuksessa on sovellettu lähiluvun ja narratiivisen analyysin yhdistelmää. Analyysi on edennyt vaiheittain. Analyysi ja tulkintojen esittely etenee oivalta-vasti ja keskustellen. Jossakin määrin tutkijan kuvaus analyysin vaiheista jää kuitenkin epäselväksi eikä varsinkaan niin sanotun toisen vaiheen olemus oikein aukea lukijalle. Tutkimuksen etiikkaa on pohdittu huo-

lellisesti ja Jokela on ottanut hyvin huomioon tutkimuskohteensa asettamat eettiset vaateet.

Tutkimus alkaa tiiviillä ja informatiivisella johdannolla, jossa luki ja johdatellaan tutkimuskenttään ja tutkijan oma positio määritellään. Institutionaalisen etnografian esittelyn jälkeen Jokela siirtyy määrittelemään tutkimustehtävää ja esittelee aineiston hankinnan ja analyysin kulkua. Tämän jälkeen hän kuvaa diakonian asiakastyötä taustaksi varsinaisille tuloslukuille. Ensin käsitellään diakonian taloudellisen avustamisen kysymyksiä ja niiden jälkeen siirrytään tarkastelemaan hengellisen ja henkisen tuen käytäntöjä. Viimeinen ja laajin tulosluku koskee julkisen sektorin hallinnan käytäntöjen ja diakonian kohtaamista. Suhteellisen lyhyt ja tiivis johtopäätösluku päättää tutkimusraportin.

Ulla Jokelan diakoniatyötä käsittelevä väitöskirjatutkimus on merkittävä kontribuutio sosiaalisen auttamistyön tutkimukseen. Se tuo tärkeää tietoa diakonian arkiikäntöistä ja niiden taustalla vaikuttavista hallinnan suhteista ja osoittaa kirkon roolin osana suomalaisen yhteiskunnan uudelleenmuotoutuvaa hyvinvointijärjestelmää. Kirkko on ollut ja on edelleen merkittävä toimija sosiaalisen työn alueella. Tutkimuksen perusteella diakonian keskeiseksi rooliksi on varsinkin viime vuosien aikana muodostunut asiakkaan puolesta puhuminen. Suomalaisen hyvinvointivaltion kehitys on johtanut siihen, että kaikkein huono-osaisimmat asiakkaat uhkaavat jäädä vaille palveluja ja etuuksia, mikäli heillä ei ole puolestapuhujaa yhä monimutkaisemmassa ja asiakkaalta pystyvyyttä vaativassa järjestelmässä. Toisaalta perusturvan jälkeenjääneisyys on luonut tarpeen vielä yhdelle turvaverkolle viimesijaisen järjestelmänkin paikkaamiseksi. Diakoniatyöntekijät toimivat asiakkaiden puolestapuhujina yksilötasolla, mutta Jokelan mukaan järjestelmätason kritiikin ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen tasol-

le diakoniatyöntekijät eivät lähde. Diakonian yhteiskunnallinen rooli näyttää Jokelan tutkimuksen perusteella olevan järjestelmän aukkojen ja epäkohtien paikkaus ja samalla hiljainen hyväksyntä järjestelmän puutteille ja vähittäiselle alasajolle.

Vaikka tutkimus kohdentuu diakoniatyöhön, se avaa sosiaalityön kannalta tärkeitä kysymyksiä ja kertoo paljon suomalaisesta sosiaalityöstä. Diakonian asiakkailla on lähes poikkeuksetta kokemuksia myös sosiaalityön asiakkuudesta tai siitä poiskäännyttämisestä. Myös metodisesti tutkimus tuo merkittävää lisäarvoa sosiaalityön tutkimuksen alalle.

Tutkimuksen perusteella piirtyvä kuva sosiaalityöstä ei ole mairitteleva; tulokset nostavat esille kysymyksen siitä, ovatko diakoniatyöntekijät onnistuneet siinä, missä sosiaalityöntekijät eivät aina ole, nimittäin asiakkaan kohtaamisessa. Toisaalta myös diakonian kokonaisvaltaisen kohtaamisen ihanne saa säröjä. Taloudelliseen apuun liittyvä moniulotteinen problematiikka tulee hyvin esille. Tutkimustulokset ja pohdinnat valaisevat kiinnostavasti toimeentulotuen ja sosiaalityön suhdetta koskevaa keskustelua. Hengellisyyden elementin esiin nostaminen sosiaalityön kontekstissa on yksi tutkimuksen ansioista. Spirituaalisesti sensitiivisen sosiaalityön kysymykset eivät juuri ole olleet suomalaisen sosiaalityön tutkimuskohteena. Myös kysymykset sattumanvaraisuudesta peräkamariasiakkaaksi valikoitumisessa nostetaan erinomaisesti esille.

MARJAANA SEPPÄNEN
PROF., LAHTI

MARTIN MARTY
**Kristitty maailma:
Kristinuskon globaali historia. Suom. Juha Meriläinen.**
Helsinki: Kirjapaja 2010.
335 s.

Uudet kokonaisesitykset kristinuskon historiasta ovat aina tervetulleita. Vielä parempi on, jos niillä on tuotavanaan tuoreita näköaloja. Tunnetun amerikkalaisen kirkkohistorioitsijan Martin E. Marty'n teos on ilmestynyt Yhdysvalloissa vuonna 2007 nimellä *The Christian World*. Marty on siinä yrittänyt hahmottaa kristinuskon historian aikaisemmasta poikkeavalla tavalla.

Marty näkee "korotetun Kristuksen" kristinuskon keskuksena ja rajaajana. Tähän on helppo yhtyä. Marty'n mukaan kristinuskon nousukaudet ovat alkaneet, kun kristityt ovat kysyneet itseltään, mitä korotettu Kristus heille merkitsee. Kristusta on kuitenkin aikojen kuluessa kuvattu monin tavoin ja painotuksin. Kreikkalaista filosofiaa apuna käyttäneiden vanhan kirkon konsilien kristologia on vain yksi näistä tavoista. Esimerkiksi nykyajan Afrikassa toisenlaiset Kristusta kuvaavat epiteetit puhuttelevat ihmisiä paljon enemmän.

Pyrkimys uudenlaisten näkökulmien löytämiseen näkyy selkeimmin siitä, että Marty on luopunut perinteisestä jaosta vanhan kirkon aikaan, keskiaikaan ja reformaatiosta alkavaan uuteen aikaan. Sen tilalla on uudenlainen dispositio, jossa kristinuskon "näytelmää" tarkastellaan maanosien puitteissa tapahtuvina "kohtauksina". Tällaisen esitystavan viehätyksenä on sen uutuus. Osittain esitystapa on myös perusteltu. Esimerkiksi kristinuskon historia Latinalaisessa Amerikassa ja Pohjois-Amerikassa voidaan hyvin nähdä selvästi rajautuvina kokonaisuuksina – tosin Meksiko tiukan geografisesti ajatellen kuuluisi Pohjois-Amerikkaan. Sen sijaan vanhan kirkon historian jakaminen Aasian ja

Afrikan sekä osaksi myös Euroopan "ensimmäisiksi kohtauksiksi" tuntuu keinotekoiselta. Välimeri enemmän yhdisti kuin erotti. Roomalainen maailma oli kulttuurinen ja poliittinen kokonaisuus, samoin sen piirissä vaikuttanut kristinuskko. Kulttuuripiirien raja ei aina kulje maantieteellisten maanosien rajoja pitkin. Tuntuu luonnottomalta esimerkiksi käsitellä Konstantinopolia Aasian "ensimmäisen kohtauksen" yhteydessä, kun kaupunki itsekin sijaitti Euroopassa.

Jo tällainen dispositio osoittaa, että Marty on halunnut luopua Eurooppa-keskeisestä lähestymistavasta ja kuvata kristinuskon historiaa todella globaalina ilmiönä. Teoksen suomentanut Juha Meriläinen ilmoittaa tämän esipuheessaan Marty'n yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi. Tässä hän ei ole ensimmäinen eikä varmasti viimeinenkään kristinuskon historian kirjoittaja. Suomalaisen lukijan kannalta tällaisessa ratkaisussa on sekä hyvää että huonoa. Sen avulla on mahdollista saada perinteistä kuvaa realistisempi käsitys kristinuskon vaikutuksesta. Toisaalta Marty nostaa esiin paljon sellaista, mikä suomalaisen lukijan kannalta sittenkin on toisarvoista. Samalla hän on – osittain ehkä disposition vuoksikin – joutunut jättämään pois sellaista, mikä suomalaiselle lukijalle olisi ollut paljon hyödyllisempää. Selkein esimerkki tästä on ortodoksisen kirkon jääminen vähälle huomiolle. Se ei ole mahtunut oikein mihinkään kohtaukseen. Balkanin ja Itä-Euroopan ortodoksisen kirkon Marty katsoo olevan osa "aasialaista perinnettä" (s. 77).

Kirjassa on monia mielenkiintoisia havaintoja. Marty esimerkiksi ihmettelee, miten kristityt ovat voineet syyttää juutalaisia Jeesuksen murhaajiksi, vaikka he ovat uskoineet Jeesuksen kuoleman olleen Jumalan suurin lahja heille! Kristinuskko kuvataan joustavana, innovatiivisena ja sitkeänä uskontona, jonka historiassa on lukuisia yllättäviä käännteitä. Tämä on kirjan parasta antia.